

چکیده

اولین و مهمترین حق جنین، حق حیات و زندگی است. بررسی تطبیقی سقط جنین در فقه اسلام و حقوق بشر موضوعی است که در این رساله مورد بررسی قرار گرفته است. مراحل تکامل جنینی به دو مرحله‌ی قبل از دمیده شدن روح و بعد از دمیده شدن روح تقسیم می‌شود. طبق دیدگاه برخی از فقهای عامه و امامیه سقط جنین قبل از دمیده شدن روح در مواقع اضطرار مثل آنجایی که جان یا سلامتی مادر در خطر باشد و نیز سقط جنین در مواقع حرج مثل آنجایی که جنین ناقص‌الخلقه است، مجاز می‌باشد. قانونگذار ایران نیز سقط جنین را جرم دانسته و برای آن مجازات تعیین کرده است، اما هر گاه این اقدام برای حفظ حیات مادر باشد جرم نیست. پس فقط در شرایطی قانون اجازه‌ی سقط جنین را می‌دهد که حیات مادر، در خطر جدی باشد. همچنین در صورتی که جنین دچار برخی از بیماری‌های خطرناک باشد، سقط جنین، قبل از دمیده شدن روح در جنین جایز است. در کشورهای مختلف جهان نیز در رابطه با سقط جنین سه دیدگاه وجود دارد: دیدگاه اول ممنوعیت مطلق سقط جنین، دیدگاه دوم آزادی مطلق سقط جنین و دیدگاه سوم آزادی نسبی سقط جنین است. بدین معنا که این دیدگاه اساساً تحت شرایط خاصی سقط جنین را اجازه می‌دهد. بعد از بررسی اجمالی و کلی قوانین اغلب کشورهای جهان، می‌توان نتیجه گرفت که اکثر کشورها دلایلی همچون وجود معضلات اقتصادی، اجتماعی، انفجار جمعیت، نجات جان مادر حفظ سلامت روحی و جسمی و ناهنجاری‌های جنینی و زنای به عنف را مجوز برای سقط جنین تلقی می‌کنند، جنین را به ویژه بعد از مدت معین از شروع دوران بارداری، انسان تلقی کرده و وی را دارای شخصیت و حق حیات دانسته و برای وی نوعی احترام و کرامت قائلند و فقط تحت شرایطی سقط را مجاز می‌دانند. از آنجایی که نخستین حقی که در قرآن کریم برای انسان مطرح شده است حق حیات و زندگی است و نابودی حق حیات به ناحق، برابر است با نابودی همه جامعه لذا در این پژوهش به بررسی علل و انگیزه‌های سقط جنین و نظریات موافقان و مخالفان در حقوق بشر می‌پردازیم.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات
۲	مقدمه
۳	بیان مسئله
۴	پرسش‌های تحقیق
۵	فرضیه
۷	اهداف
۸	پیشینه
۹	روش تحقیق
۱۱	حق حیات
۱۳	مفهوم سقط جنین
۱۷	فصل دوم: دیدگاه‌ها و نظریات
۱۸	مراحل تشکیل جنین
۱۹	قرآن کریم و مراحل رشد جنین
۲۳	سقط جنین از دیدگاه روایت
۲۵	تشخیص و اثبات سقط جنین
۲۷	آیا سقط جنین همان قتل نفس است؟

- ۲۸.....چه هنگام اسقاط جنین قتل به شمار می‌رود.....
- ۲۹.....سقط جنین از دیدگاه فقه شیعه (پیش از دمیده شدن روح).....
- ۲۹.....دلایل مخالفان.....
- ۳۵.....دلایل موافقان.....
- ۳۷.....نظر فقهای امامیه در مورد سقط جنین دارای روح.....
- ۳۸.....سقط جنین از دیدگاه اهل سنت.....
- ۴۰.....مذهب حنفیه.....
- ۴۱.....مذهب شافعیه.....
- ۴۳.....مذهب مالکیه.....
- ۴۳.....مذهب حنابله.....
- ۴۴.....جمع بندی آرای یاد شده.....
- ۴۶.....اسقاط عمدی جنین بعد از دمیده شدن روح.....
- ۴۸.....۱-انواع سقط جنین از دیدگاه شیعه.....
- ۴۸.....۱-۱ اسقط جنین به منظور درمان.....
- ۵۱.....۱-۲ سقط جنین در بیماری‌ها و ناهنجاری‌های جنینی.....
- ۵۲.....۱-۳ سقط جنین به منظور پنهان نمودن ارتکاب اعمال خلاف.....
- ۵۲.....۱-۴ سقط جنین به منظور جلوگیری از رشد جمعیت یا تنظیم خانواده.....
- ۵۳.....۲-انواع سقط جنین از دیدگاه اهل سنت.....

- ۵۳.....۱-۲ سقط جنین به منظور درمان
- ۵۴.....۲-۲ سقط جنین در ناهنجاری‌های جنینی
- ۵۴.....۳-۲ سقط جنین به منظور جلوگیری از رشد جمعیت یا تنظیم خانواده
- ۵۵.....۴-۲ سقط جنین نامشروع
- ۵۷..... فصل سوم: حقوق بشر
- ۵۸..... کدام کودکان به دنیا نمی‌آیند
- ۵۸..... تأثیر قانونی کردن سقط جنین بر کاهش آمار جرم
- ۵۹..... سقط جنین غیر قانونی و مرگ و میر زنان و مادران
- ۶۰..... وضعیت سقط جنین در کشورهای مختلف
- ۶۱..... مروری کلی بر قوانین کشورهای جهان
- ۶۴..... دیدگاه‌های مربوط به سقط جنین
- ۶۴..... ممنوعیت مطلق سقط جنین
- ۶۵..... آثار ممنوعیت مطلق سقط جنین
- ۶۶..... آزادی مطلق سقط جنین
- ۶۷..... آزادی نسبی سقط جنین
- ۶۹..... روند جهانی گرایش کشورها به سوی آزادی قانونمند سقط جنین
- ۶۹..... دلایل وانگیزه‌های سقط جنین در کشورها
- ۷۲..... تقسیم بندی کشورها بر اساس قوانین موجود در ارتباط با سقط جنین

۷۵.....ادله طرفداران سقط جنین

۷۸.....ادله مخالفان سقط جنین

۸۰.....بررسی اسناد ومصوبات بین المللی در خصوص سقط جنین

۸۰.....۱-منشور ملل متحد

۸۱.....۲-اعلامیه جهانی حقوق بشر

۸۲.....۳-میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی

۸۲.....۴-کنوانسیون اروپایی حقوق بشر

۸۳.....۵-کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر

۸۴.....۶-کنوانسیون حقوق کودک

۸۵.....۷- سند پکن

۸۷..... فصل چهارم: احکام و حقوق جنین

۸۸.....الف) ارث جنین

۹۲.....ب) وقف بر جنین

۹۴.....۱- وقف استقلالی و ابتدایی بر جنین

۹۷.....۲- وقف بر جنین به تبع موجود

۹۷.....ج) وصیت برای حمل

۱۰۱..... فصل پنجم قوانین و مجازات

۱۰۲..... مجازات یا عدم مجازات سقط جنین

- ۱- نظریه تقدس حیات ۱۰۲
- ۲- تئوری آزادی اراده ۱۰۳
- مسائل حقوقی سقط جنین ۱۰۶
- ۱- دیدگاه اهل سنت ۱۰۶
- ۱- اشروط وجوب ديه جنين ۱۰۶
- ۱- ۲- پرداخت کننده ديه جنين ۱۰۷
- ۱- ۳- وارث ديه ۱۰۷
- ۱- ۴- كفاره در قتل جنين ۱۰۷
- ۲- دیدگاه فقه شیعی ۱۰۸
- ۲- ۱- ديه جنين ۱۰۸
- ۲- ۲- كفاره جنين ۱۰۹
- ۲- ۳- وارث ديه جنين ۱۱۰
- مواد قانونی سقط جنین در قانون جزای ایران ۱۱۱
- ارکان تشکیل دهنده جرم سقط جنین ۱۱۱
- الف) عنصر قانونی جرم سقط جنین ۱۱۱
- ب) عنصر مادی جرم سقط جنین ۱۱۳
- ۱- وجود جنین زنده یا حامله بودن زن ۱۱۳
- ۲- انجام دادن عمل یا فعل مرتکب ۱۱۴

- ۳- وسایل ارتکاب جرم سقط جنین..... ۱۱۵
- ۴- وجود رابطه سببیت بین عمل مرتکب و فعل مجرمانه..... ۱۱۶
- عنصر روانی (معنوی) جرم سقط جنین..... ۱۱۶
- ۱- عنصر معنوی در سقط جنین عمدی..... ۱۱۷
- ۲- عنصر معنوی در سقط جنین شبه عمد..... ۱۱۷
- ۳- عنصر معنوی در سقط جنین خطئی..... ۱۱۸
- مجازات سقط جنین توسط پدر..... ۱۱۸
- سقط جنین توسط خود زن..... ۱۱۹
- انواع سقط جنین..... ۱۱۹
- ۱- سقط جنین طبیعی (Spontaneous Abortion)..... ۱۲۰
- ۲- سقط جنین جنایی (Criminal Abortion)..... ۱۲۰
- ۱-۲ سقط جنین عمدی..... ۱۲۱
- ۲-۲ سقط جنین شبه عمد..... ۱۲۲
- ۲-۳ سقط جنین ناشی از خطای محض..... ۱۲۲
- ۳- سقط جنین درمانی (Therapeutic Abortion)..... ۱۲۳
- سقط جنین مستوجب قصاص..... ۱۲۴
- سقط جنین مستوجب دیه..... ۱۲۸
- مواد قانونی ویژگی های آن..... ۱۲۹

- ۱۳۵.....سقط جنین مستوجب تعزیر.....
- ۱۳۸.....بررسی قانون سقط درمانی از منظر حقوق پزشکی.....
- ۱۴۵.....استفتائات.....
- ۱۵۱.....نتیجه گیری.....
- ۱۵۴.....منابع و مآخذ.....

فصل اول

کلیات

بشر موجودی است که خداوند او را در بهترین ترکیب خلق کرده (فتبارک الله فی احسن الخالقین)^۱ «آفرین باد بر خدا که بهترین آفرینندگان است» و دین مقدس اسلام نیز برای حیات بشر حتی برای نطفه‌ای که در رحم مستقر شده اهمیت زیادی قایل است و به طور کلی سقط آن در هر مرحله‌ای که باشد حرام دانسته و برای آن دیه مخصوص قرار داده است. اگر چه شیوع سقط جنین به صورت نهان و آشکار با انگیزه‌های گوناگون مسئله‌ی نامیمون عصر جدید است اما سابقه دیرینه دارد و از گذشته‌های دور در میان جوامع بشر رواج داشته است ادیان الهی نطفه را مبدأ تکون انسان دانسته و از تعدی بر آن منع کرده است. کشورهای مختلف جهان هر یک متناسب با ارزش‌ها و عقاید حاکم بر جامعه، در نظام حقوقی خود به گونه‌ای متفاوت با این پدیده برخورد کرده‌اند در نظام حقوقی ایران که برگرفته از احکام شریعت اسلامی و دیدگاه‌های فقهاست، سقط عمدی جنین به طور کلی از زمان انعقاد نطفه تا لحظه‌ی تولد جرم و مجازات دارد و درباره‌ی سقط جنین برای حفظ جان مادر یا هنجارهای جنینی و... نظرات فقهی مختلفی بیان شده و به همین نحو در قوانین موضوعه ایران از آن تبعیت شده است.

سقط جنین معمولاً به دلایلی چون تنظیم خانواده، مخفی نمودن روابط نامشروع گریز از حاملگی ناخواسته، حامله شدن زن در غیاب مرد، مورد تجاوز قرار گرفتن، وضعیت بد اقتصادی و عدم آشنایی کامل زنان با وسایل پیشگیری از حاملگی یا عدم تأثیر وسایل مربوطه و... انجام می‌گیرد. فقهای شیعه و اهل سنت پیرامون حکم سقط جنین قبل از دمیده شدن روح و بعد از دمیده شدن روح نظرات گوناگونی دارند. بعضی از فقهای مذاهب اهل سنت اجماع نموده‌اند بر این که سقط جنین به حساب نمی‌آید مگر بعد از سپری شدن ۱۲۰ روز از انعقاد نطفه، آن‌ها حلول روح در جنین را منوط به سپری شدن این مدت کرده‌اند. حنبلی‌ها صدق جنایت بر اسقاط جنین را مشروط به کامل شدن جنین به شکل آدمی دانسته‌اند، فقهای امامیه قائل به عدم جواز اسقاط جنین بعد از انعقاد نطفه شده‌اند، مگر اینکه بقای جنین برای مادر موجب زحمت طاقت فرسا و حرج شدید باشد.

^۱ - مؤمنون آیه ۱۴

بیان مسئله

هر روز آمار تکان دهنده‌ایی در مورد سقط جنین منتشر می‌شود و روح و جان هر انسان عاقلی را می‌آزارد، افزایش بی‌رویه و بی‌سابقه‌ی ارتباط نامشروع، ازدواج غیر رسمی افزایش طلاق و نابودی کانون گرم خانواده سبب شده تا نسل امروز از جهات مختلف دچار بحران شده و یکی از این بحران‌ها کوشش انسان در جهت نابودی نسل خود است، که نمونه بارز آن سقط جنین است. دین مبین اسلام، جنین انسان را مانند انسان کامل فرض کرده و معتقد است بعد از انعقاد نطفه در رحم، کسی حق نابودی آن را ندارد و مادر و پدر در جهت حفظ و حراست از آن مسئول هستند و باید نهایت توانایی خود را در جهت حفظ و نگهداری نطفه بکار ببرند، کسی که در این مرحله سبب سقط و نابودی جنین شود مجازات می‌بیند و به پرداخت مجازات مالی (دیه) محکوم خواهد شد زیرا سقط جنین ممنوع و حرام می‌باشد. کشورهای مختلف نیز دیدگاه‌های متفاوتی در این زمینه دارند و هر یک به فراخور قوانین موجود در کشور خود مجازات‌هایی را برای عاملین سقط عمدی جنین تعیین کرده‌اند. در کشور ما نیز در این زمینه در قانون مجازات اسلامی، مجازات‌هایی برای مرتکبین سقط جنین در نظر گرفته شده که ما در این رساله ضمن بررسی کتاب‌ها و منابع فقهی به بررسی قوانین موجود در کشورها و ایران می‌پردازیم.

پرسش‌های تحقیق

پرسش اصلی که نگارنده در پی پاسخگویی بدان است این است، که در چه مواقعی زن باردار حق اسقاط جنین دارد؟ دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت در این زمینه چگونه است؟
به عنوان مثال:

- ۱- عوامل و انگیزه‌های سقط جنین چیست؟
 - ۲- چه هنگام اسقاط جنین قتل به شمار می‌رود؟
 - ۳- آیا اسقاط جنین در هر شرایطی خلاف اخلاق و مشمول حکم حرمت است؟
 - ۴- آیا در صورتی که به واسطه‌ی جنایت عمدی بر جنین، جنین ساقط شود، جانی قصاص می‌شود؟
 - ۵- دیدگاه کشورهای مختلف و قوانین آنها در رابطه با سقط جنین چگونه است؟
 - ۶- عناصر تشکیل دهنده سقط جنین کدامند؟
- نگارنده برای پاسخ گویی به سؤالات فوق، نظرات فقهای فریقین و مستنداتشان را در موقعیت‌های مختلف مورد کنکاش قرار می‌دهد این موقعیت‌ها عبارتند از: ۱- سقط جنین هنگام تهدید جان مادر ۲- تهدید جان مادر و جنین هر دو ۳- جنین نامشروع ۴- ناقص‌الخلقه بودن جنین ۶- وجود عسر و حرج.

فرضیه

در پاسخ به پرسشهای تحقیق که قبلاً مطرح شد سه فرضیه را می‌توان پیشنهاد کرد:

۱- جواز سقط جنین پیش از چهار ماه مطلقاً، یعنی در صورتی که عذری در میان نباشد این عمل جایز است.

۲- حرمت سقط جنین مطلقاً، یعنی از ابتدای حمل.

۳- جواز سقط جنین در جایی که جان یا سلامت مادر در معرض خطر قرار گیرد و یا بار داری حرج شدیدی را متوجه وی کند.

اثبات فرضیه صحیح و نقد فرضیه فرضیه‌های نادرست از میان این فرضیه‌ها، پژوهش دقیقی را در این زمینه می‌طلبد که با نگاه تفصیلی به حکم شرعی سقط جنین و همچنین مطالعه تطبیقی فقه در قوانین و مقررات موجود در سایر کشورها زمینه اجرایی حکم شرعی سقط جنین را فراهم می‌سازد.

در این رساله علاوه بر پاسخ مستدل به سوالات مطرح شده در نهایت فرضیه سوم به اثبات می‌رسد و تلاش می‌شود مسئله سقط جنین در چهار چوب قوانین و مقررات به صورت صحیح انجام گیرد و هیچ عذاب وجدانی برای والدین و پزشک معالج در پی نداشته باشد.

اهداف

سقط جنین یکی از مسائلی است که در طول تاریخ با برخوردهای متفاوتی مواجه بوده است. بررسی انواع سقط جنین، دلایل موافقان و مخالفان فقهای اسلام، قبل و بعد از دمیده شدن روح و انگیزه‌های مؤثر در سقط جنین همچنین موافقان و مخالفان در حقوق بشر موضوعی است که در این رساله تحت عنوان بررسی تطبیقی سقط جنین در فقه اسلام و حقوق بشر مورد تحقیق و تفحص قرار می‌گیرد. در این رساله بعد از بیان علل گوناگونی که زمینه اسقاط عمدی جنین را فراهم می‌آورد، در جستجوی پاسخ به این پرسش هستیم که دیدگاه‌های فقهای اهل سنت و شیعه درباره حکم اسقاط عمدی جنین، هنگامی که ادامه بارداری موجب تهدید جان یا سلامت مادر می‌شود چیست؟ گر چه موضوع مورد نظر از دیدگاه محققان به دور نمانده و پایان‌نامه‌ها و کتاب‌هایی در این زمینه نوشته شده اما هر یک از آنها به بررسی جنبه‌ایی از مسئله پرداخته است، ولی هیچ کدام به بررسی تطبیقی در فقه اسلام و حقوق بشر نپرداخته ولی پژوهش حاضر با بررسی کلی و همه جانبه در اسلام و حقوق کشورهای مختلف سعی در ارائه راهکارهای مناسب برای این مشکل بوده است. سرانجام در یک جمع بندی کلی، ضرورت اصلاح قوانین وضع شده برای حمایت بیشتر از این زنان یادآوری می‌شود.

پیشینه

سقط جنین از گذشته‌های دور در میان جوامع بشری رواج داشته است مطالعات انسان‌شناسی بر روی قبایل آفریقایی نشان می‌دهد که سقط جنین عمدی حتی در میان انسان‌های ما قبل تاریخ با روش‌های مختلف تا عصر حاضر شیوع داشته و از سقط جنین در برخی کتاب‌های پزشکی قدیم سخن به میان آمده است.^۱

در ایران قدیم قوانین مدون پزشکی وجود داشته و تجویز داروهای سقط‌آور جریمه داشته و گناهی نابخشودنی محسوب می‌شده است. با ظهور مذاهب توحیدی حفظ و حمایت از جنین امری لازم شمرده شده، در دین یهود، جز در موارد سقط درمانی سقط جنین منع گردیده و دین مسیح نیز آن را منع کرده است، دین مقدس اسلام هم اساساً با سقط جنین مخالف است و بسیاری از فقها اعم از عامه و امامیه با سقط جنین مخالف هستند. آن‌ها در مورد دیه سقط جنین در مراحل مختلف رشد نیز سخن گفته‌اند. در عصر حاضر نیز که از ممنوعیت‌های اخلاقی سقط جنین تا حد زیادی کاسته شده، این مسئله بسیار شایع شده و سالیانه حدود ۲۶-۳۱ میلیون سقط قانونی و ۱۰-۲۲ میلیون سقط نامشروع در جهان انجام می‌شود و گفته می‌شود در صورتی که موانع و محدودیت‌های زیادی برای این مسئله وجود داشته باشد و سقط قانونی نباشد سالیانه ۱۵۰۰۰۰ زن بر اثر سقط فوت می‌کنند.^۲

در ایران نیز همانند بسیاری از کشورهای دیگر سقط جنین در سطوح بسیار قابل توجهی در جریان است غیر قانونی بودن سقط جنین این مسئله را به صورت موضوعی سری تبدیل کرده است.

هر چند محدودیت‌های ایجاد شده در مورد مرتکبین با عمل سقط جنین در نظام‌های حقوقی از نظر درجه‌ی شدت و ضعف آن با یکدیگر متفاوت است لکن امروزه اغلب کشورهای جهان بنا

^۱- محیط، بهرام، سقط جنین عمدی، تهران ۱۳۴۸ ص ۱۰۹

^۲- طلعتی، محمد هادی، رشد جمعیت، تنظیم خانواده و سقط جنین، چاپ دوم، ناشر: مؤسسه بوستان کتاب قم، ۱۳۸۷ ص ۲۶۴-۲۶۵

به عللی و با توجه به اینکه این عمل در حکم مقابله بانظام حاکم بر اجتماع است آن را جرم شناخته و هر یک تحت شرایط بخصوصی برای آن مجازات قائل می‌شوند.^۱

^۱ - موسوی بجنوردی، سید محمد، بررسی فقهی و حقوقی سقط جنین بارویکردی بر نظریات امام خمینی، پژوهش‌نامه متین، شماره

روش تحقیق

ما در این رساله از روش تحقیق کتابخانه‌ای استفاده کرده‌ایم و بعد از قرآن کریم به کتب روایی و فقهی اعم از شیعه و سنی و نیز تحقیقات و مقالات حقوقی که حقوق‌دانان در کتب حقوقی خود نوشته‌اند و نیز پایان‌نامه‌ها و مقالات مربوطه رجوع کرده و بالاخره به کمک اینترنت و نرم افزارهای موجود در این زمینه، بعد از گردآوری مطالب و دسته‌بندی و نقد و بررسی آنها این رساله را در پنج بخش تنظیم کرده‌ایم که بخش اول آن شامل کلیات می‌باشد در کلیات، مقدمه، بیان مسئله، پیشینه هدف، فرضیه بررسی شده در بخش دوم نظریات فقهی مذاهب شیعه و سنی بررسی شده است در بخش سوم به بررسی وضعیت کشورهای مختلف در رابطه با سقط جنین و دیدگاه‌های حاکم بر این جوامع پرداخته‌ایم در بخش چهارم، احکام و حقوق جنین و در بخش پنجم قوانین و مجازات‌های مربوطه و همچنین استفتائات مراجع تقلید در رابطه با مسئله سقط جنین را بررسی کرده‌ایم و در پایان نتیجه‌گیری است که شامل نتیجه بررسی‌ها و پیشنهادهای خود در مورد مسئله سقط جنین است.

حق حیات

حق حیات اصولی‌ترین و اساسی‌ترین حق آدمی است. پدیده‌ی حیات حقیقتی است که در حد اعلای احترام قرار دارد و از زمره والاترین ارزشها در عرصه طبیعت به حساب می‌آید، روشنترین و قابل قبول‌ترین دلیل آن این است که همه ادیان از حیات خود با جدی‌ترین وضع دفاع می‌کنند و به هیچ قیمتی حاضر نیستند آن را از دست بدهند و در راه صیانت ذات و حفظ حیات خویش از هیچ کوشش و تلاشی دریغ نمی‌کنند همه فرهنگ‌های اقوام و ملل با وجود همه اختلافات و تنوعاتی که دارند در اهمیت و عظمت حیات اختلاف نظر ندارند.^۱

حق حیات در قرآن به گونه ای بسیار جدی مطرح شده است، تا آنجا که شاید در میان حقوق، حقی به این اندازه مهم تلقی نشده باشد. حیات بالاترین موهبت الهی به انسان است. در تلقی قرآن، زندگی اساسی‌ترین هدیه ای است که به انسان ها داده شده است.

«کیف تکفرون بالله و کنتم أمواتاً فأحیاکم ثم یمیتکم ثم یحییکم ثم إلیه ترجعون^۲»

«چگونه به خدا کفر می‌ورزید، در حالی که شما مرده بودید خدا شما را زنده کرد، پس از آن شما را خواهد میراند، و سپس شما را زنده می‌کند، و پس از آن به سوی او بر می‌گردید.»

برای اینکه این حق محفوظ بماند و مورد تجاوز دیگران قرار نگیرد، قرآن برای کسانی که حیات دیگران را تهدید کنند، مجازاتی سخت در نظر گرفته است:

«ولا تقتلوا النفس التي حرم الله إلا بالحق^۳»

«نفسی را که خدا برای آن حرمت قرار داده است، جز به حق، به قتل نرسانید.»

^۱ - قاری سید فاطمی، محمد، حقوق بشر در جهان معاصر، چاپ اول، ناشر: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش

۴۹ص ۱۳۸۹

^۲ - بقره آیه ۲۸

^۳ - اسراء آیه ۳۳

«یا ایها الذین آمنوا لاتأکلوا أموالکم بینکم بالباطل إلاّ أن تكون تجارة عن تراض منکم و لاتقتلوا أنفسکم إنّ الله کان بکم رحیماً»^۱

«ای کسانی که ایمان آورده اید... و خودتان را نکشید، بی تردید خدا بر شما مهربان است.»

برای اینکه اهمیت حفظ حیات معلوم شود قرآن مطلبی را بیان می کند که در هیچ قانونی نیامده است؛ قرآن، احیای یک شخص را به منزله احیای تمام بشریت دانسته و قتل یک شخص را نیز کشتن تمام بشریت تلقی کرده است:

«من أجل ذلك كتبنا علی بنی اسرائیل أنه من قتل نفساً بغيرنفس أو فساد فی الأرض فکأثما قتل الناس جمیعاً و من أحیاهها فکأثما أحیا الناس جمیعاً...»^۲

«برای همین بر بنی اسرائیل نوشتیم (واجب کردیم) که هر کس شخصی را بکشد بدون اینکه قتلی انجام داده یا در زمین فساد کرده باشد، مانند این است که تمام انسان ها را کشته است، و کسی که یک شخص را زنده کند، مانند این است که تمام انسان ها را زنده کرده است.»

مجازات تهدیدگران حیات دیگران

«ولاتقتلوا النفس الّتی حرّم الله إلاّ بالحقّ و من قُتل مظلوماً فقد جعلنا لولیه سلطاناً فلایسرف فی القتل إنّهُ کان منصوراً»^۳

«و هرگز نفس محترمی که خدا قتلش را حرام کرده مکشید مگر آنکه به حکم حق مستحق قتل شود و کسی که خون مظلومی را به ناحق بریزد ما به ولی او حکومت و تسلط دادیم پس در (مقام انتقام) آن ولی در قتل و خونریزی اسراف نکند که او از جانب ما مؤید و منصور خواهد بود.»

«و لکم فی القصاص حیوة یا أولى الالباب لعلکم تتقون»^۱

^۱ - نساء آیه ۲۹

^۲ - مائده آیه ۳۲

^۳ - اسراء آیه ۳۳

«و قصاص برای حفظ حیات شماست ای خردمندان تا مگر از قتل یکدیگر بپرهیزید.»

در فقه اسلامی نیز عنوان نفس محترمه مطرح است و وارد کردن هر گونه آسیب و اخلال بر حیات نفس محترمه، جرم جدی و عامل آن مجرم و مستحق کیفر است. و طبق آیه قرآن کریم نفس محترمه شامل همه‌ی انسان‌ها می‌شود مگر کسانی که به جهت جرم تباه کننده‌ی حیات مستحق کیفر و قصاص بوده باشد.

وقتی که حیات، مظهر رحمت خداوندی در زنده جان‌ها خصوصاً در انسان است، فرقی نمی‌کند که حیات انسان کامل باشد یا حیات جنین، به همان دلیلی که روح انسان کامل که به دنیا آمده دارای ارزش و احترام است روح جنین که هنوز به دنیا نیامده است نیز دارای ارزش و احترام است از نظر فقه اسلامی هر کس سبب سقط جنین شود قاتل محسوب می‌شود و در نتیجه به تناسب مدتی که در رحم قرار گرفته است باید دیه بپردازد.

بالاخره ریختن خون ناحق به اندازه‌ایی غلط است که در روز قیامت نخستین جرمی که خداوند درباره‌ی آن به داوری می‌نشیند و از آن سؤال می‌کند، ریختن خون است یعنی نخستین چیزی که بین مردم در روز قیامت درباره‌ی آن حکم می‌شود خون ناحق است.^۱

^۱ - بقره آیه ۱۷۹

^۲ - مسلم، الجامع الصبیح مسلم، چاپ اول جدید، لبنان بیروت ۱۴۳۴ ص ۷۴۱